

ประเภทภูมิปัญญาด้าน ประดิษฐ์ แป้ง เครื่องทุ่นแรง

ชื่อภูมิปัญญา จักสาน

ความเป็นมา

บรรพบุรุษของไทย รู้จักใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของป่า วัตถุดิบ จากธรรมชาติ นำผลผลิต จากธรรมชาติมาเป็นส่วนประกอบของการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะไม้ไผ่คนไทยรู้จักคิดประดิษฐ์ จนกลายเป็นหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตคนไทย กลุ่มศึกษาสืบค้นการทำเครื่องจักสานมี มาก และสนใจอุปกรณ์ เครื่องใช้ สำหรับการทำมาหากิน เช่น ตุ่ม สุ่ม ส้าหวด ฯลฯ จึงได้ศึกษาและ เสนอขั้นตอนการทำแบบง่าย สำหรับผู้สนใจหรือฝึกทำเป็นงานอดิเรกหรือจะยึดเป็นแนวทางประกอบ อาชีพต่อไป

อุปกรณ์

- ชื่อภาษากลางเรียกว่า “ อีจู้ ”
- ชื่อภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “ ตุ่ม ”

วัสดุ

ตอก

วิธีทำ

- วิธีประกอบส่วนต่าง ๆ ของตัวอีจู้ (ตุ่ม) จะเริ่มจากการเหลาตอกให้เป็นเส้นเล็ก ๆ ตามขนาดที่ ต้องการ
- เริ่มต้นด้วยการสานส่วนล่างสุดของตัวอีจู้ นั่นคือส่วน ฐาน โดยการนำตอกมาสานขัดกันด้วย ลายธรรมดาแต่จะใช้ตอก 20 เส้น สานให้ได้ระยะห่างที่เท่ากัน
- นำตอกมาสานขัดตามเส้นตอกที่ได้ทำเป็นฐานไว้ก่อนแล้ว สานไปเรื่อย แต่ต้องเหลาไม้ขนาดเส้น ผ่านศูนย์กลางกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร เพื่อจะใช้ขัดไว้บริเวณด้านฐานของตัวอีจู้ เพื่อไม่ให้ฐานหักง่าย
- เมื่อสานขัดกันได้สูงประมาณ 10 เซนติเมตร ก็พยายามบีบตัวอีจู้ให้มีขนาดเล็กลงเพื่อที่เราจะได้ สานเป็นคอของอีจู้ เพราะขนาดของคอจะมีขนาดเล็กกว่าตัวตุ่ม
- สานคออีจู้เสร็จแล้วก็เม้นปากอีจู้ให้เรียบร้อยตัดตกแต่งให้ดูสวยงาม

วิธีการทำที่ใส่เหยื่อของอีจู้ ซึ่งจะมียู่ 2 ส่วน คือ

- ส่วนที่อยู่ด้านบน
- ส่วนที่อยู่ด้านล่าง

ส่วนที่อยู่ด้านบนเราจะใช้ตอก 10 เส้น เอามันคปลายข้างใดข้างหนึ่ง หลังจากนั้นก็พับเอาปลายตอกขึ้นเพื่อจะได้เอาตอกที่เราเตรียมไว้มาสานเป็นที่ใส่เหยื่อ เราจะสานลายจัตุรัส สานไปเรื่อย ๆ จนได้ส่วนสูงประมาณ 12 เซนติเมตร ก็มันปากซึ่งวิธีจะคล้าย ๆ กับการมันปากของตัวอีจู้

ส่วนที่อยู่ด้านล่างจะใช้ตอกแค่ 6 เส้น แต่จะใช้ไม้มัดส่วนปลายของตอก นำตอกมาขด (ม้วน) เป็นวงกลมขนาดพอดีกับตัวอีจู้ที่จะนำส่วนใส่เหยื่อที่อยู่ด้านล่างนี้ไปใส่ ซึ่งวงกลมที่เราม้วนไว้จะมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 4 เซนติเมตร โดยการสานให้ ยึดกับวงกลมที่เราม้วนไว้ครั้งแรกสานไปจนได้ประมาณ 5 เซนติเมตร แต่ตอนที่เราสานเราจะพยายามบีบให้มีขนาดเล็กลงเรื่อย ๆ เพื่อที่ปลาไหลเมื่อเข้าไปแล้วจะไม่สามารถออกได้

ประโยชน์ที่ท้องถิ่นได้รับ

ใช้ดักจับปลาไหลซึ่งภาษาท้องถิ่นเรียก “เอียน”

รายได้ สามารถนำออกจำหน่ายตามท้องตลาดได้

แหล่งข้อมูล

อาจารย์ลิขิต จันทรกำธร
โรงเรียนสา